

การเสริมสร้างรูปแบบการเรียนรู้ด้วยกระบวนการธรรมสภาัจฉา
ของนักศึกษาสาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

LEARNING MODEL REINFORCEMENT THROUGH
DHAMMASĀKACCHĀ
PROCESS FOR BUDDHIST STUDIES' STUDENTS, GRADUATE
SCHOOL, MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

ดร.สุมานพ ศิวารัตน์
Dr.Sumanop Siwarat
ดร.สุภาพรรณ กลิ่นนาค
Dr.Subhaphan Klinnak
ดร.กิตติวัฒน์ ไชยสุข
Dr.Kittiwat Chaiyasook

วันรับ 3 / ตุลาคม / 2562
ตรวจสอบ 4-10 / ตุลาคม / 2562
ตอบรับ 12 / ตุลาคม / 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ
ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอน
ระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ๒) เพื่อ
ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ปรัโธโสด้วยหลัก
กัลยาณมิตร และการเรียนรู้ด้วยกระบวนการธรรม
สภาัจฉา ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้ด้วย
กระบวนการธรรมสภาัจฉาของนักศึกษา สาขาวิชา
พุทธศาสนศึกษาบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏ

ราชวิทยาลัย

ประชากรที่ศึกษาคือนักศึกษาระดับบัณฑิต
ศึกษาทั้งระดับปริญญาโทและปริญญาเอก อาจารย์
ผู้สอน ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญด้านองค์ความ
รู้ทางด้านพระไตรปิฎก โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
โดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น (nonprobability) และ
เป็นการเลือกแบบเจาะจงจำนวน ๕๐ รูป/คน ประกอบ
ด้วยผู้ทรงวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ๕ รูป/คน คณะกรรมการ
บริหารหลักสูตร ๕ รูป/คน อาจารย์ผู้สอน ๑๐ รูป/คน

* อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย
pisan_chag@hotmail.com, โทร. 081-400-9727

นักศึกษาปริญญาเอก ๑๕ รูป/คน นักศึกษาปริญญาโท ๑๕ รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

๑.รูปแบบการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยพบว่า โดยการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ศึกษาและค้นคว้าและทำงานร่วมกัน มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีโอกาสดูแลเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนด้วยกันและผู้เรียนกับอาจารย์เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน ให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ ตัดสิน และแก้ปัญหาอย่างมีระบบโดยการกระตุ้นการคิด การวิเคราะห์และการแก้ปัญหา ด้วยกระบวนการกลายนิมิตและการเรียนรู้ด้วยกระบวนการธรรมสภาจณา ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจในด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญามีวิสัยทัศน์สามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับชีวิตในสภาพสังคมปัจจุบันผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา

๒. รูปแบบการเรียนรู้ปริตโฆสะด้วยหลักกลายนิมิตและการเรียนรู้ด้วย ซึ่งถือว่าเป็นการบูรณาการเรียนรู้กระบวนการธรรมสภาจณาเพื่อให้เกิดสัมมาทิฐิหรือปัญญา ดังนั้นปัญญาจะเกิดเมื่อนำปัจจัยภายนอกเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดศรัทธาขึ้นเป็นครั้งแรกของปัจจัยภายในและปัจจัยภายในคือโยนิโสมนสิการเกิดขึ้นและผ่านการนำไปปฏิบัติให้มากขึ้นจะส่งผลให้เกิดปัญญาในที่สุด จึงสามารถสรุปลำดับกระบวนการของปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่ทำให้เกิดปัญญา

๓.รูปแบบการเรียนรู้ด้วยกระบวนการธรรมสภาจณาเมื่อพิจารณาปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิทำให้ทราบถึงหลักการและเป้าหมาย กล่าวคือ ปัจจัยภายนอกหรือ ปริตโฆสะ ได้แก่ กลายนิมิต (การคบคนดี) การเสวนาธรรม และการฟังธรรม ถือเป็นปัจจัยเบื้องต้นที่มีความสำคัญต่อการ

ศึกษาของบุคคล

ส่วนปัจจัยภายในได้แก่ศรัทธาและโยนิโสมนสิการ มีความสำคัญต่อการศึกษา เมื่อบุคคลได้รับการพัฒนาทั้งปริตโฆสะและโยนิโสมนสิการตามหลักปัญญาวุฒิธรรมแล้วการกระทำนั้นจะสำเร็จต้องมีกลายนิมิตร่วมด้วยในผลสำเร็จนั้น กระบวนการธรรมสภาจณาโดยการนำหลักสัมปชัญญะ สัมปายะ และสัมมปชานที่เข้ามาบูรณากับหลักปัญญาวุฒิธรรมแล้วย่อมได้ปัญญาที่เป็นสัมมาทิฐิในกระบวนการศึกษาแบบธรรมสภาจณา

คำสำคัญ : การเสริมสร้าง/การเรียนรู้/ปริตโฆสะ กลายนิมิต/ธรรมสภาจณา

ABSTRACT

The objectives of this research were; 1) to study teaching and learning styles in Buddhist Studies of Graduate School, Mahamakut Buddhist University, 2) to study learning style by Paratoghosa with good companions and Dhammasakaccha system, and 3) to propose a learning model through Dhammasakaccha system of students in Buddhist Studies of Graduate School, Mahamakut Buddhist University.

The populations used in the study were M.A. students, Ph.D. candidates, teachers, and experts in the Tipitaka. 50 samples obtained by non-probability and purposive sampling consisted of 5 experts, 5 curriculum committees, 10 teachers, 15 M.A. students and 15 Ph.D. candidates.

The results of the study found that:

1. Teaching and learning styles

in Buddhist Studies of Graduate School, Mahamakut Buddhist University consisted of learning activities, team learning, group discussion, and case study through good companionship and Dhammasakaccha in order to encourage students to learn, think, and apply what has been learnt to life.

2. Paratoghosa learning style with good companion principles is to integrate learning system by Dhammasakaccha to achieve the right view or wisdom. Faith or belief is the external factor of wisdom and analytical reflection is the internal factor of wisdom. Both factors are in the practical process to arouse wisdom. It can be concluded that both external and internal factors are causes of wisdom.

3. The model of learning by Dhammasakaccha is based on external and internal factors. Both factors lead to the right view. The external factors or Paratoghosa are association with good companions, talking in Dhamma, and listening to Dhamma. All these factors are significant to learning.

The internal factors are faith and analytical reflection. When a person has been developed with Paratoghosa and Yonisomanasikara according to the principles of Pannavuddhi Dhamma, his learning can be achieved by good companions. The Dhammasakaccha process integrated with Sampajanna, Sappaya, Sammappadhana and Pannavuddhi Dhamma can lead to the right view wisdom in the Dhammasakaccha learning

process.

Keywords: Reinforcement/Learning/ Paratoghosa with good companions/ Dhammasakaccha

ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การเรียนรู้ของมนุษย์เริ่มขึ้นตั้งแต่วินาทีแรกของการเป็นมนุษย์ มนุษย์จะเริ่มเรียนรู้จากกระบวนการสัมผัสเมื่ออยู่ในครรภ์ และความเอื้ออาทรที่สะท้อนมาจากจิตใจของมารดา มนุษย์พยายามเรียนรู้จากสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ตัว แล้วนำสิ่งรอบตัวเหล่านั้นมาตีความหมายเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามศักยภาพของตนที่จะพึงรู้ได้ มนุษย์ทุกคนต่างก็พยายามที่จะเรียนรู้ทั้งในเรื่องของตนเองและเรื่องภายนอกที่รอบตัว ทุกคนต่างก็ประพฤติปฏิบัติในวิถีทางที่จะสนองความพอใจของตนเองให้มากที่สุด ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่า มนุษย์อาจจะตีความหมายสิ่งทีเกี่ยวกับตนเองและสิ่งทีเกี่ยวกับโลกภายนอกรอบตัวผิดพลาดไป จึงทำให้การดำเนินชีวิตของตนเกิดปัญหาขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นการพัฒนาการรอบด้านของมนุษย์ที่ต้องอาศัยปัจจัยองค์ประกอบ และกระบวนการที่หลากหลายเป็นพลังขับเคลื่อน และเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างมีสัดส่วนสมดุลกัน เป็นกระบวนการที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียนอันเกิดจากการมีปฏิริยาทั้งทางด้านแนวคิด ทศนคติ และพฤติกรรม อันเนื่องมาจากสิ่งเร้าหรือตัวกระตุ้น เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเฉพาะของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและวิธีการแสวงหาความรู้ มนุษย์ทุกยุคทุกสมัยในสังคมต่าง ๆ ได้พยายามค้นรณเสาะแสวงหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อการแก้ปัญหาชีวิตตนเอง ปัญหาสังคม และปัญหาของธรรมชาติสิ่งแวดล้อม โดยการจัดระบบการเรียนรู้เพื่อให้ตนเองเกิดองค์ความรู้ที่สมบูรณ์ที่สุดเหมาะสมที่สุดสำหรับเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาเหล่านั้น

การเสริมสร้างและการจัดการความรู้ นั้น มี

ความเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ เป็นกระบวนการค้นหา การพัฒนาและการประยุกต์ใช้ ความรู้อันเป็นเรื่องของการปรับเปลี่ยนแนวคิด ทศนคติ และพฤติกรรมของคนทั้งในด้านบวกและลบ ด้วยเหตุนี้ ในการเสริมสร้างและการจัดการความรู้ต้องนำความรู้ที่มีอยู่ในตัวคนมาจัดการให้เป็นความรู้แจ้งเห็นจริง และสามารถนำไปสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีและมีประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับการสถาปนาขึ้นโดยพระบรมราชานุญาตในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๓๖ (ร.ศ.๑๑๒) ซึ่งเป็นวันคล้ายกับวันสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ และได้พระราชทานพระนามว่า “มหามกุฏราชวิทยาลัย” เพื่อถวายเป็นพระบรมราชานุสรณ์เฉลิมพระเกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและทรงตั้งวัตถุประสงค์ของการสถาปนาไว้ตอนหนึ่งว่า “เพื่อเป็นที่เล่าเรียนศึกษาพระปริยัติธรรมของภิกษุสามเณร”

ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๔๘๘ กรรมการมหาวิทยาลัยซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ขณะทรงดำรงสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระวชิรญาณวงศ์และทรงเป็นนายกรัฐมนตรีได้มีมติให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาขึ้นเรียกว่า “สภาการศึกษาามหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย” และได้เปิดทำการสอนในรูปแบบของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ และมีวัตถุประสงค์ตามที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงดำริไว้เมื่อครั้งพระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ ทรงตั้งไว้ ๓ ประการ คือ

๑. เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์

๒. เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาวิทยา ซึ่งเป็นของ

ชาติภูมิและต่างประเทศแห่งกุลบุตรทั้งหลาย

๓. เพื่อเป็นสถานที่จัดสั่งสอนพระพุทธศาสนา ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ มหาวิทยาลัยได้ตระหนักว่าวิชาการทางพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถในการสอนธรรมะที่ทันสมัยและทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและวิทยาการด้านต่าง ๆ จึงอนุมัติให้เปิดดำเนินการจัดตั้งโครงการบัณฑิตศึกษาขึ้นเพื่อเปิดสอนในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกเรียกว่า “บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐ โดยได้เปิดสอนในระดับปริญญาโทครั้งแรกเมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๑

ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๐ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ทรงมีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นเรียกว่า “พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๔๐” และเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์ในการให้การศึกษาที่กว้างกว่าเดิมคือ ให้การศึกษา วิจัย ส่งเสริมและให้บริการทางวิชาการพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุสามเณรและคหบดีธรรมทั้งบำรุงศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้เปิดการสอนในระดับปริญญาเอก หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษาเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๘

ปัจจุบัน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้เปิดสอนหลักสูตรระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ๓ คณะ ๔ สาขาวิชา คือ

๑. คณะศาสนาและปรัชญา (สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ทั้งระดับปริญญาโท และระดับปริญญาเอก สาขาวิชาปรัชญา ทั้งระดับปริญญาโท และระดับปริญญาเอก)

๒. คณะสังคมศาสตร์ (สาขาวิชารัฐศาสตร์ การปกครอง)

๓. คณะศึกษาศาสตร์ (สาขาวิชาการบริหาร การศึกษาทั้งระดับปริญญาโท และระดับปริญญาเอก)

ภายใต้ ปรัชญาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คือ “ความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนา” (Academic Excellence based Buddhism)

สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ในระดับบัณฑิตศึกษา เปิดสอนทั้งระดับปริญญาโท และปริญญาเอก ภายใต้ปรัชญาของหลักสูตร คือ พระพุทธศาสนามีความเป็นสากล มีความลุ่มลึกทางหลักธรรมและหลักปฏิบัติที่สามารถศึกษาได้อย่างกว้างขวางโดยผ่านกระบวนการศึกษาเชิงเหตุผลในแง่มุมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบในรูปแบบของการวิจัยเชิงประจักษ์ ประยุกต์ เผยแผ่ และเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น ซึ่งเป็นการศึกษาควบคู่กันไปทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่สามารถบูรณาการเข้ากับวิชาการอื่น ๆ ที่มีการศึกษาอยู่ในปัจจุบันได้อย่างสมดุล

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตระหนักถึงวิวัฒนาการทางสังคมโลกที่ก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้งจึงให้ความสำคัญต่อการผลิตบัณฑิตที่ทรงความรู้ความสามารถทางพระพุทธศาสนาที่สร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ เพื่อวิถีชีวิตที่ดีงามสามารถขึ้นนำสังคมสู่วิถีทางที่ถูกต้อง และเสริมสร้างสันติสุขแก่สังคมโลก โดยอาศัยพุทธธรรมเป็นสารัตถะแห่งการดำรงชีวิต ดังนั้นเป็นการเห็นสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องขยายการศึกษาให้สูงขึ้นจึงได้กำหนดปรัชญาของหลักสูตร ดังนี้ “มุ่งพัฒนาศักยภาพ ประสิทธิภาพ และคุณค่าภายในตามหลักพระพุทธศาสนา บูรณาการเข้ากับวิทยาการต่าง ๆ ในสังคมเน้นการใช้องค์ความรู้คู่คุณธรรม”

ปรัชญาของหลักสูตรนี้มีความสำคัญต่อการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาทั้งระบบเพราะต้องการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพ ประสิทธิภาพ และ

คุณค่าภายในตน เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้คู่คุณธรรม นอกจากนั้นก็เพื่อให้หลักสูตรได้บูรณาการองค์ความรู้ในพระพุทธศาสนาเข้ากับศาสตร์อื่น ๆ โดยมุ่งเน้นให้นักศึกษาได้ใช้องค์ความรู้เพื่อสร้างสังคมที่ตั้งอยู่บนฐานปัญญาที่เป็นสัมมาทิฐิที่สอดคล้องกับปรัชญาของมหาวิทยาลัยคือ ความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนาและเป็นไปตามแนวทางปรัชญาของบัณฑิตวิทยาลัยคือ ส่งเสริมศึกษา ค้นคว้าวิจัย เพื่อสร้างองค์ความรู้คู่คุณธรรม ส่งเสริมให้นักศึกษามีระเบียบ สามัคคีและรู้จักบำเพ็ญประโยชน์ มีจิตอาสา โดยมีวัตถุประสงค์ของหลักสูตร คือ

๑. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ ความรู้และความเชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา สามารถถ่ายทอดและบูรณาการกับวิทยาการต่าง ๆ ในสังคมได้อย่างเป็นระบบ

๒. เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่อันเกิดจากการวิจัย ค้นคว้าระดับสูงทางพระพุทธศาสนาโดยคำนึงถึงความเป็นเลิศทางปริยัติและปฏิบัติ

๓. เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความสมบูรณ์ด้วยความรู้และการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มุ่งพัฒนาคุณค่าภายในตามหลักพระพุทธศาสนา

๔. เพื่อผลิตบัณฑิตให้บริการและชี้นำแก่สถาบันและองค์กรต่าง ๆ ในสังคมโดยการใช้องค์ความรู้คู่คุณธรรม

ระบบการจัดกระบวนการเรียนการสอนของหลักสูตรเปิดการเรียนการสอน มี ๒ ระบบ คือ แบบ ๑) ระบบการศึกษาที่ทำวิทยานิพนธ์อย่างเดียว โดยไม่ต้องเข้าเรียนในรายวิชา แต่ต้องเข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการตามที่บัณฑิตวิทยาลัยประกาศให้ทราบ ทั้งนี้จะต้องอยู่ภายใต้การดูแลของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เป็นแผนการศึกษาที่เน้นการวิจัยโดยมีการทำวิทยานิพนธ์ ไม่น้อยกว่า ๖๖ หน่วยกิต และอาจมีการเรียนรายวิชาเพิ่มเติมก็ได้โดยไม่นับหน่วยกิต

๒) ระบบการเรียนรายวิชาและทำวิทยานิพนธ์

นักศึกษาจะต้องเรียนในรายวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เป็นแผนการศึกษาที่เน้นการวิจัย และมีการศึกษารายวิชาเพิ่มเติม โดยต้องทำวิทยานิพนธ์ ไม่น้อยกว่า ๓๖ หน่วยกิต และศึกษารายวิชาไม่น้อยกว่า ๓๐ หน่วยกิต

สังคมปัจจุบันเป็นสังคมความรู้ และเป็นสังคมการเรียนรู้เป็นสังคมที่มนุษย์จะต้องมีการพัฒนาตนเองให้เข้าถึงองค์ความรู้ใหม่ ๆ แนวความคิดใหม่ ๆ ที่สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างสงบสุข สำหรับการเรียนรู้ตามนัยแห่งพุทธธรรมนั้นได้เน้นความสำคัญขององค์ประกอบ ๒ ประการในการพัฒนามนุษย์ คือ ปรโตโมหะ การเรียนรู้จากผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมภายนอก กับ โยนิโสมนสิการ การเรียนรู้ที่เกิดจากการไตร่ตรองพิจารณาโดยถูกต้องแยกคาย ชีวิตมนุษย์ยังมีการปรุงแต่งให้เรียนรู้ที่เกิดจากผัสสะโดยอายตนะทั้ง ๖ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และธรรมารมณ์ เมื่ออินทรีย์ ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ได้สัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและสิ่งเร้าต่าง ๆ ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกความรู้สึก ชัด รู้แจ้งตามที่ได้สัมผัสจริง

กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากผัสสะเป็นประสบการณ์ที่มนุษย์ได้สัมผัสและสะสมจากการเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ การสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน รวมถึงการสังเกต การสัมผัส การทดลอง การคิดพิจารณา สิ่งเหล่านี้ช่วยให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้ จะเห็นได้ว่ากระบวนการเรียนโดยการสัมผัส เป็นการเรียนรู้ที่สัมผัสสะสมกลั่นกรองประสบการณ์แล้วถูกเก็บลงไว้ในจิตเป็นการเรียนรู้ที่ละเอียดอ่อนต้องมีการปฏิบัติอยู่เนื่อง ๆ และต่อเนื่องเป็นนิมิต จนเกิดเป็นองค์ความรู้ในระดับจิตสำนึก แล้วฉายออกมาเป็นความคิดเห็นและพฤติกรรมของมนุษย์ (สุนน อมรวิวัฒน์, ๒๕๔๔, หน้า ๑๒๒) ได้เสนอขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้แบบสัมผัสไว้ ๔ ขั้นตอน คือ

๑. การสัมผัสจากผัสสะ และอายตนะ ๖ เกิดขึ้นจากผู้เรียนได้เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ได้ลิ้มรส ได้สัมผัส และได้เกิดการกระทบใจทางด้านฉันทะอยู่เป็นประจำ

ต่อเนื่องเกิดศรัทธาต่อการเรียนรู้

๒ ครู พ่อ แม่ ผู้เป็นกัลยาณมิตร จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้สัมผัสและมีปฏิริยาโต้ตอบ การเรียนรู้จากตัวอย่าง การทดลองปฏิบัติจริง การสนทนา การซักถามถกเถียง การจับประเด็น ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกชอบ ต่อจากนั้นผลของการทำกิจกรรมโดยมีผู้ใหญ่ช่วยแนะแนวทางหรือผู้เรียนค้นพบแนวทางด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนได้กำหนดรู้สาระความจริงของสิ่งนั้น ๆ

๓. การรับรู้ของผู้เรียน บางครั้งอาจทำให้เกิดความรู้สึกและการกำหนดรู้อย่าง ผิดเพี้ยน กระบวนการเรียนรู้แบบซึมซับ ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมและเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ บ่อยครั้งเพื่อให้มีโอกาสพิจารณา วิเคราะห์คิดไตร่ตรองหาเหตุผลและวิธีการต่าง ๆ ที่ทำให้ตนแก้ปัญหาได้ และสั่งสมไว้เป็นประสบการณ์...

๔. เมื่อผู้เรียนได้เผชิญสถานการณ์ ผึกคิด ผึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอผู้เรียนย่อมได้ซึมซับประสบการณ์ อันเป็นผลมาจากกิจกรรมนั้น เกิดความเข้าใจความรู้แจ้ง ผลการเรียนรู้ในพุทธศาสตร์เรียกว่า วิญญาน

ปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้โดยกระบวนการซึมซับ ได้แก่

(๑) ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและอบอุ่นในครอบครัว

(๒) โอกาสที่ผู้เรียนได้เผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ และได้สัมผัสกับธรรมชาติ

(๓) การที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกิจกรรมของกลุ่มสัมพันธ์

(๔) สิ่งเร้า หรือตัวกระตุ้นเป็นสื่อโสตทัศน์และเทคโนโลยีที่ทันสมัย

(๕) ความเป็นกัลยาณมิตรตลอดกระบวนการเรียนรู้

การเรียนรู้ที่เกิดจากกระบวนการซึมซับ จะมีประสิทธิภาพได้นั้นขึ้นอยู่กับบรรยากาศที่ดี ผู้เรียนมีการเรียนรู้อย่างมีความสุข มีความสบายใจ เป็นอิสระ

ในความคิด มีความปลอดภัยโปร่งโล่งเบา เป็นกระบวนการกัลยาณมิตร ผู้สอนหรือกิจกรรมหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ต้องปลูกเร้าให้เกิดการคิดวิเคราะห์อย่างสร้างสรรค์ ผู้เรียนเกิดการรับรู้ ได้เรียนรู้ ได้ความคิด และประสบการณ์ที่ดี สะสมซึมซับเข้าสู่จิตใจทีละน้อย แล้วแสดงออกเป็นพฤติกรรมที่งดงาม การเรียนรู้โดยกระบวนการซึมซับมีลักษณะการเรียนรู้ ๒ วิธี คือ การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกัลยาณมิตร และการเรียนรู้ด้วยกระบวนการธรรมสากัจฉา

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

รูปแบบของการศึกษาเป็นการนำหลักธรรมคำสอนมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้ได้ความรู้ใหม่บนฐานของความรู้เดิม จึงมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ

๑. เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒. เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ปริโตโฆสะด้วยหลักกัลยาณมิตร และการเรียนรู้ด้วยกระบวนการธรรมสากัจฉา

๓. เพื่อนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้ด้วยกระบวนการธรรมสากัจฉาของนักศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษาบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ขอบเขตของโครงการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการเสริมสร้างรูปแบบการเรียนรู้ปริโตโฆสะด้วยหลักกัลยาณมิตรสู่กระบวนการธรรมสากัจฉา ในระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ดังนั้นผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้ คือ

๑. ขอบเขตของเนื้อหา

๑) หลักการเรียนรู้และแนวทางการปฏิบัติตนให้เกิดองค์ความรู้คือปัญญาตามแนวทางพระพุทธศาสนา

๒) หลักการเรียนรู้ปริโตโฆสะด้วยกระบวนการกัลยาณมิตร และการเรียนรู้ด้วยกระบวนการธรรมสากัจฉา

๓) รูปแบบการเรียนรู้ปริโตโฆสะด้วยหลักกัลยาณมิตรสู่กระบวนการธรรมสากัจฉา

๒ ขอบเขตของประชากรที่ศึกษาคือ

นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาทั้งระดับปริญญาโทและปริญญาเอก อาจารย์ผู้สอน ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญด้านองค์ความรู้ทางด้านพระไตรปิฎก โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Nonprobability) และเป็นการเลือกแบบเจาะจงจำนวน ๕๐ รูป/คน ประกอบด้วย

๑) ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ๕ รูป/คน

๒) คณะกรรมการบริหารหลักสูตร ๕

รูป/คน

๓) อาจารย์ผู้สอน ๑๐ รูป/คน

๔) นักศึกษาปริญญาเอก ๑๕ รูป/คน

๕) นักศึกษาปริญญาโท ๑๕ รูป/คน

๓ ขอบเขตพื้นที่การศึกษา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ของการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาทั้งขอบเขตที่เป็นการศึกษาเนื้อหาในเอกสารและขอบเขตพื้นที่การศึกษา แนวคิด ทศนคติและความคิดเห็นของประชากรในพื้นที่ ศึกษา ได้แก่

๑) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒) วิทยาเขตวิทยาลัย และศูนย์การเรียนรู้ในสังกัดของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๔ ทฤษฎี หลักการ และกรอบแนวคิดของโครงการวิจัย ในการวิจัยหัวข้อเรื่อง การเสริมสร้างรูปแบบการเรียนรู้ปริโตโฆสะด้วยหลักกัลยาณมิตรสู่กระบวนการธรรมสากัจฉา ในระดับบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผู้ศึกษา ได้นำเอกสาร งานวิจัย ทฤษฎีและกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้องมาเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยเอกสาร งานวิจัย ทฤษฎีต่าง ๆ และกรอบแนวคิด

๑. หลักการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนา : ด้วยการเรียนรู้เกิดจากกระบวนการผัสสะทั้ง ๖ ของมนุษย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

๒. ทฤษฎีการจูงใจ : การใช้แรงจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง แรงจูงใจมีทั้งแรงจูงใจที่เกิดจากภายนอกและแรงจูงใจที่เกิดจากภายใน การที่จะเกิดแรงจูงใจขึ้นนั้น จะต้องมียสิ่งเร้าหรือตัวกระตุ้นเพื่อนำไปสู่การรับรู้ การเรียนรู้ อันก่อให้เกิดทัศนคติที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในเวลาต่อมา

๓. ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม และการแพร่กระจายนวัตกรรม : การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมและการแพร่กระจายทางนวัตกรรม จากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง การรับนวัตกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ขึ้นอยู่กับบุคคล สังคม การสื่อสารและระยะเวลา

๔. ทฤษฎีของการเรียนรู้ อธิบายถึงกระบวนการ วิธีการ และเงื่อนไขที่จะทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้น เช่น การเรียนรู้จากพฤติกรรมภายนอก การเรียนรู้จากตอบสนองที่ต่อเนื่อง การเรียนรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกัน จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้

๕. หลักการปฏิบัติมีชัยมาปฏิบัติ (Middle Way) หรือทางสายกลาง อันหมายถึงข้อปฏิบัติหรือการดำเนินชีวิตที่เป็นกลาง ๆ ตามธรรมชาติและสอดคล้องกับกฎธรรมชาติให้พอเหมาะพอดี นั่นคือ มีความสมดุลกัน ลักษณะของความเป็นกลางหรือมีความสมดุล

๖. หลักบูรณาทางการศึกษาตามนัยพุทธธรรม (สุมน อมรวิวัฒน์, ๒๕๔๔, หน้า ๑๘) การจัดระบบหลักการกระบวนการและปัจจัยสนับสนุนการ

ศึกษา โดยใช้ชีวิต วิถีชีวิตที่ดี เป็นโจทย์หลัก ความพันปัญหา ความสงบสุข อิสระภาพของชีวิต

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยจึงใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นวิธีการวิจัยแบบตะวันตกเรียกว่า Participatory Action Research. (PAR.) เพื่อนำข้อมูลมาสนับสนุนอ้างอิงผลการวิจัย ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างถูกต้องแบบบูรณาการที่สามารถตรวจสอบและประเมินความน่าเชื่อถือได้โดยมีกระบวนการศึกษา ดังนี้

๑. การศึกษาจากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง กรมการศาสนา พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ พระไตรปิฎกภาษาไทย มหามกุฏราชวิทยาลัย

๒. การทบทวนความรู้จากเอกสารและวรรณกรรมต่าง ๆ (Review literature) เพื่อให้เห็นภาพโดยรวมของการนำแนวคิดพุทธศาสนาเถรวาทมาประยุกต์ใช้ในสังคมไทย ในฐานะเป็นองค์ความรู้ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต

๓. การศึกษาโดยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

๑) การใช้แบบสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นองค์ประกอบเบื้องต้นเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดความเข้าใจ ความรู้ ความคิดเห็น ความรู้สึก และอารมณ์ของกลุ่มประชากรที่ศึกษามี ๒ ลักษณะ คือ

๑.๑) แบบสอบถามที่กำหนดคำตอบให้ (Check-list) หรือแบบปรนัยประกอบด้วย ๔ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ ๒ กระบวนการเรียนรู้ในระดับบัณฑิตวิทยาลัย

ส่วนที่ ๓ การเรียนรู้โดยปริโตโมสะด้วยหลักกัลยาณมิตรและกระบวนการธรรมสภากิจฉา

ส่วนที่ ๔ ความคิดเห็นและข้อเสนอ

แนะเพิ่มเติม

๑.๒) แบบสอบถามปลายเปิด (Open end) หรือแบบอัตนัย เพื่อให้ผู้ตอบได้ตอบอย่างเสรี

๒) การใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) เป็นแนวคำถามการสัมภาษณ์ผู้ชำนาญการ หรือนักวิชาการที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และบุคคลทั่วไปที่เห็นว่าเป็นผู้เกี่ยวข้องโดยตรงหรือโดยอ้อมในเรื่องที่ศึกษา

๓) การจัด Focus Group คือ การจัดเสวนากลุ่มย่อยที่เน้นหัวข้อเนื้อหาเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นจากประชากรที่ศึกษาฝ่ายต่าง ๆ โดยการแบ่งกลุ่มหรือจัดกลุ่มอภิปรายแสดงความคิดเห็นในหัวข้อเรื่องที่กำหนดไว้ เช่น แนวคิดในการจัดการเรียนรู้ในระดับบัณฑิตศึกษา รูปแบบการเรียนรู้โดยปรโตโมสะด้วยหลักกัลยาณมิตรสู่กระบวนการธรรมสากัจฉา

๔. การศึกษาโดยการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) คือ ผู้ทำการศึกษาได้เข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการหรือกิจกรรมที่พื้นที่ทำการศึกษาคือผู้จัด เช่น การจัดกระบวนการเรียนการสอน จัดกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ เข้าร่วมกิจกรรมสัมมนาทางวิชาการ เป็นต้น และผู้ทำการศึกษาได้ขอความร่วมมือจากประชากรศึกษาบางกลุ่มให้มีส่วนร่วมในการศึกษาร่วมกัน

๕. การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑) ความรู้ที่ได้จากการทบทวนเอกสารต่าง ๆ (Review Literature) ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้วยปรโตโมสะ หลักกัลยาณมิตร กระบวนการธรรมสากัจฉาและหลักธรรมคำสอนที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ในระดับบัณฑิตศึกษา

๒) ข้อมูลที่ได้จาก

(๑) แบบสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถาม

(๒) แบบสัมภาษณ์แบบ

เจาะลึก

(๓) การมีส่วนร่วมทั้งผู้

วิจัยและประชากรที่ศึกษา

(๔) การสนทนากลุ่มทั้ง

กลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็ก

(๕) การสังเกตการณ์

๖. การวิเคราะห์ข้อมูลและการประมวลผล

๑) การวิเคราะห์ด้วยมือ Manual Tabulation เช่น การจัดลำดับการแสดงความคิดเห็นหรือการจัดแบ่งข้อมูลแต่ละข้อมูล

๒) การวิเคราะห์เนื้อหาด้วยการสังเคราะห์ Content Analysis ข้อมูลต่าง ๆ ที่เก็บมา

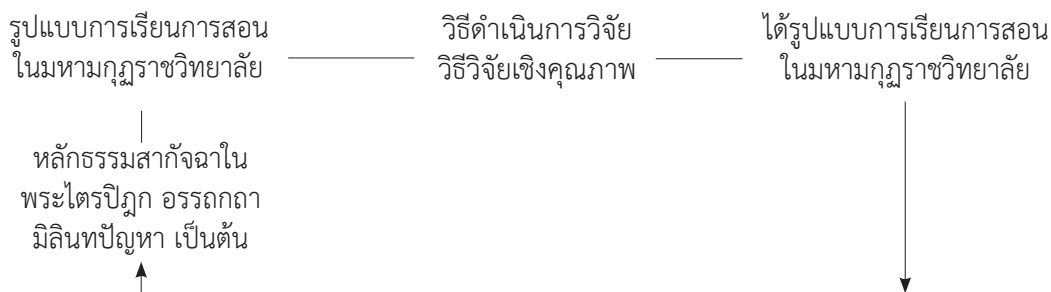
๗. การจัดประชุมสัมมนาย่อย เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นของผู้รู้ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
กรอบแนวคิดเบื้องต้น

การศึกษามีกรอบแนวคิดในการศึกษาที่สามารถสรุปปัจจัยและเงื่อนไขที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ของหัวข้อเรื่อง ดังนี้

๑) ปัจจัยและเงื่อนไขการรับรู้ การเรียนรู้ คือ การได้มาซึ่ง ข้อมูล ข่าวสาร และประสบการณ์

๒) ปัจจัยและเงื่อนไขกระบวนการเรียนรู้ คือ กระบวนการที่เกิดองค์ความรู้จากข้อมูล ข่าวสาร และประสบการณ์ โดยอาศัยการประพฤติปฏิบัติและการคิดพิจารณาไตร่ตรองจากข้อมูลและประสบการณ์ จนสามารถเกิดปัญญาจากกระบวนการเรียนรู้

๓) ปัจจัยและเงื่อนไขการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ หรือ การนำปัญญาจากกระบวนการเรียนรู้หรือปัญญาจากองค์ความรู้มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต คือ การเกิดปัญญาจากการเรียนรู้หลักธรรมคำสอนตามแนวพระพุทธศาสนา สามารถใช้ปัญญามาเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความถูกต้องดีงามในการดำรงชีพ สร้างประโยชน์แก่ตนเอง สร้าง

ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

เพื่อเป็นการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษา โดยการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ศึกษาและค้นคว้าและทำงานร่วมกัน มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนด้วยกันและผู้เรียนกับอาจารย์เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียนให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ ตัดสิน และแก้ปัญหาอย่างมีระบบโดยการกระตุ้นการคิด การวิเคราะห์และการแก้ปัญหา ด้วยกระบวนการกัลยาณมิตรและการเรียนรู้ด้วยกระบวนการธรรมสาส์น ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจในด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญามีวิสัยทัศน์สามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับชีวิตในสภาพสังคมปัจจุบันผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา “การเสริมสร้างรูปแบบการเรียนรู้ด้วยกระบวนการธรรมสาส์นของนักศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย”

ในกระบวนการศึกษาคือการพัฒนาปัญญาเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปภายในตัวบุคคล แก่นของกระบวนการศึกษาได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ ความคิดเห็น แนวความคิด ค่านิยมที่ถูกต้องดีงาม เกื้อกูลแก่ชีวิตและ สังคม สอดคล้องกับความเป็นจริง สัมมาทิฐิจึงเป็นสิ่งสำคัญที่มหาวิทยาลัยต้องมีรูปแบบการศึกษาที่ช่วยสร้างสัมมาทิฐิให้แก่ผู้มาศึกษา ทั้งนี้ปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิได้แก่ ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่จะได้กล่าวรายละเอียดต่อไป ในที่นี้ขอเสนอรูปแบบการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ควรจะเน้นการสร้างปัญญาคือไตรสิกขาได้แก่ อธิสัสสิกขา ความประพฤติ วินัย สุจริตกาย วาจาและ อาชีพ อธิจิตสิกขา คุณธรรม คุณภาพ สุขภาพ และ

สมรรถภาพของจิต อธิปัญญาสิกขา ความเชื่อ ค่านิยม ความรู้ ความคิดถูกต้องดีงามตรงตามจริง

รูปแบบการเรียนรู้ปรโตโฆสะด้วยหลักกัลยาณมิตร และการเรียนรู้ด้วยกระบวนการธรรมสาส์น

รูปแบบการเรียนรู้ปรโตโฆสะด้วยหลักกัลยาณมิตร และการเรียนรู้ด้วย ซึ่งถือว่าการบูรณาการเรียนรู้กระบวนการธรรมสาส์นเพื่อให้เกิดสัมมาทิฐิหรือปัญญา ดังนั้นปัญญาจะเกิดเมื่อนำปัจจัยภายนอกเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดศรัทธาขึ้นเป็นครั้งแรกของปัจจัยภายในและปัจจัยภายในคือโยนิโสมนสิการเกิดขึ้นและผ่านการนำไปปฏิบัติให้มากขึ้นจะส่งผลให้เกิดปัญญาในที่สุดจึงสามารถสรุปลำดับกระบวนการธรรมของปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่ทำให้เกิดปัญญา

รูปแบบการเรียนรู้ด้วยกระบวนการธรรมสาส์น เมื่อพิจารณาปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิทำให้ทราบถึงหลักการและเป้าหมาย กล่าวคือ ปัจจัยภายนอกหรือปรโตโฆสะ ได้แก่ กัลยาณมิตร (การคบคนดี) การเสวนาธรรม และการฟังธรรม ถือเป็นปัจจัยเบื้องต้นที่มีความสำคัญต่อการศึกษาของบุคคล ส่วนปัจจัยภายในได้แก่ศรัทธาและโยนิโสมนสิการ มีความสำคัญต่อการศึกษา เมื่อบุคคลได้รับการพัฒนาทั้งปรโตโฆสะและโยนิโสมนสิการตามหลักปัญจวิริยธรรมแล้วการกระทำนั้นจะสำเร็จต้องมีกัลยาณมิตรร่วมด้วยในผลสำเร็จนั้น กระบวนการธรรมสาส์นโดยการนำหลักสัมปชัญญะ สปัปายะ และสัมมปธานที่เข้ามาบูรณากับหลักปัญจวิริยธรรมแล้วย่อมได้ปัญญาที่เป็นสัมมาทิฐิในกระบวนการศึกษาแบบธรรมสาส์น

ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้หรือรูปแบบการเรียนรู้ด้วยกระบวนการธรรมสาส์นของนักศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษาบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งการศึกษานี้

กระบวนการธรรมสาส์นคือการศึกษที่ทำให้เกิดปัญญา หรือสัมมาทิฐิที่ได้มาจากปัจจัยภายนอกคือ ปรโตโมสะและปัจจัยภายในคือโยนิโสมนสิการ

Surrounding หมายถึง สภาพแวดล้อมที่ดีทั้งบุคคลและไม่บุคคล ได้แก่การคบคนดี สัตบุรุษหรือกัลยาณมิตร ครอบครัว โรงเรียน การศึกษา แหล่งข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ การเลือกสภาพแวดล้อมที่ดีต้องประกอบด้วยสัมปชัญญะ (understanding, full awareness) เป็นความรู้ชัดที่จะนำมาเพื่อประโยชน์ในการเข้าใจชีวิต และมีความเข้ากันได้กับสภาพแวดล้อมนั้น ๆ (สปปายะ) และความเพียรชอบ (สัมมปปธาน) ที่ช่วยเกื้อหนุนในการพิจารณาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการศึกษา

Message หมายถึงข้อความที่ดีที่เป็นประโยชน์ที่ได้รับฟัง ได้จากการเรียนรู้ต้องเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ตามหลักสัมปชัญญะ น้อมนำไปสู่การพัฒนาให้เกิดปัญญา เป็นข้อมูลที่เหมาะสมที่จะนำไปปฏิบัติ (สปปายะ) และเป็นข้อมูลที่จะทำให้เกิดการลดลงหรือเป็นการขจัดสิ่งที่ไม่ดีและทำให้เกิดสิ่งที่ดีเกิดขึ้นและคงอยู่ต่อไป (สัมมปปธาน)

Action หมายถึงการประพฤติที่ได้ไตร่ตรองแล้วด้วยโยนิโสมนสิการ คือสิ่งใดที่ควรกระทำ สิ่งใดควรละ ถือเป็นการปฏิบัติให้เกิดความพอดีเหมาะสม สอดคล้อง สมดุลกันตามขอบเขตความหมายและวัตถุประสงค์ที่มีความสำคัญเพื่อบรรลุความสำเร็จเมื่อเกิดโยนิโสแล้ว การกระทำ (Action) ต้องมีองค์ประกอบของสัมปชัญญะ เป็นการกระทำที่นำไปสู่ประโยชน์ที่ปรารถนา ซึ่งไม่ขัดต่อสภาพร่างกายและจิตใจ (สปปายะ) และเป็นการกระทำที่มีความเพียรในการสร้างและรักษาความดีไว้ และขจัดหรือทำให้ความชั่วลดลง (สัมมปปธาน)

Thinking หมายถึง โยนิโสมนสิการเป็นการไตร่ตรองให้รู้จักสิ่งดีหรือชั่ว เป็นการคิดที่ถูกวิธี เป็นองค์ประกอบสำคัญของสัมมาทิฐิ อันเป็นปัจจัย

ภายในด้านความคิด ถือเป็นตัวทำให้เกิดการพัฒนาของปัญญา โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการคิดที่ถูกต้อง(สัมปชัญญะ) เป็นวิธีคิดที่เข้ากันได้กับตนเอง โดยมารู้สึกผืนความรู้สึก (สปปายะ) และเป็นวิธีคิดที่ทำให้เกิดการลดลงหรือขจัดอกุศลธรรมและทำให้อกุศลธรรมเกิดขึ้นและคงอยู่ต่อไป (สัมมปปธาน)

จากการศึกษาสามารถเทียบเคียงได้กับทฤษฎีตะวันตก ในเรื่องการพัฒนาการศึกษาซึ่งไม่แตกต่างกันซึ่งหลักธรรมสาส์นในพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ อาทิ Surrounding เทียบได้กับ Environment อิทธิพลของสภาพแวดล้อมในทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญา ของ อัลเบิร์ต แบนดูรา ที่กล่าวถึงพฤติกรรมของมนุษย์ (Behavior) มีปฏิสัมพันธ์กับปัจจัยหลักอีกสองปัจจัย ได้แก่ องค์ประกอบส่วนบุคคล(Personal Factor) และอิทธิพลของสภาพแวดล้อม (Environment) พฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของตนเองและอีกส่วนจากพฤติกรรมของคนอื่น อีกทฤษฎีคือ ADKAR หมายถึงผู้เกี่ยวข้อง ผู้ฝึกสอน สิ่งอำนวยความสะดวกในห้องเรียน ตำรา เอกสาร และอุปกรณ์สนับสนุนต่าง ๆ ล้วนมีความหมายใกล้เคียงกับ Surrounding ในทฤษฎี SMART นี้

Message เทียบได้กับความรู้ (Knowledge) ในทฤษฎีADKAR ได้แก่ ฐานความรู้ปัจจุบัน ความสามารถในการเรียนรู้ แหล่งข้อมูลสำหรับการเรียนรู้ และวิธีการเข้าถึงแหล่งความรู้ Messageมีความหมายใน ในทฤษฎี ๗ Habitsคืออุปนิสัยในการเข้าใจผู้อื่นก่อนแล้วจึงให้ผู้อื่นเข้าใจเรา ได้เน้นวิธีการฟัง เป็นทักษะสำคัญที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ ทั้งนี้ทักษะในการฟังที่ดีจะนำมาให้เกิดความสำเร็จในชีวิต ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาด้านสติปัญญา กล่าวได้ว่ามีสมาธิในการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การฟังอย่างมีประสิทธิภาพสามารถฝึกฝนเป็นผู้ฟังที่ดีได้

Action เป็นขั้นตอนของการปฏิบัติ ในทฤษฎี

ADKAR นี้ A คือ Ability เป็นการประยุกต์ใช้ระยะต่าง ๆ ในการพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และใน ทฤษฎี ๗ Habits ได้กล่าวถึงอุปนิสัยที่ ๖ เป็นอุปนิสัยในการฝึกพลังประสานความต่าง เพื่อให้เกิดความร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ ถือเป็นการสังเคราะห์เข้ากับ Action เพราะการทำงานด้วยการประสานประโยชน์อย่างสร้างสรรค์เป็นการหาทางเลือกในการแก้ปัญหา อาจเป็นการปรึกษาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดและข้อมูลซึ่งกันและกัน

Thinking ทฤษฎีตะวันตกให้ความสำคัญมาก กับความคิดเพราะเป็นกระบวนการทางปัญญา ในทฤษฎี การเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเรื่องแนวคิดการเรียนรู้โดยการ สังเกตหรือการแสดงออก มี ๔ กระบวนการคือ การเอาใจใส่ การจดจำ การกระทำ และการจูงใจ ซึ่งถือว่าเป็นวิธีคิดเพื่อให้เกิดปัญญา สำหรับกระบวนการคิดของทฤษฎี ADKAR และทฤษฎี ๗ Habits เป็นทฤษฎีที่เกิดขึ้นภายใต้แนวคิดที่ว่า การเปลี่ยนแปลงที่จะประสบ ผลสำเร็จต้องเริ่มมาจากการเปลี่ยนแปลงที่ตัวบุคคลก่อน A (Awareness) การสร้างความตระหนักรู้ แล้วตามด้วย

D (Desire) ความต้องการและการยอมรับในการเปลี่ยนแปลง

จะเห็นว่าทฤษฎี SMAT ที่ศึกษามานี้สอดคล้องกับทฤษฎีอื่น ๆ ในการสร้างปัญญา ซึ่งถือว่าเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในการเสริมสร้างรูปแบบการเรียนรู้ปรับโตโฆสะด้วยหลักกัลยาณมิตรสู่กระบวนการธรรมสากัจฉา ในระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับประโยชน์จากการศึกษา ๓ มิติ คือ ในเชิงวิชาการ เชิงนโยบาย และเชิงปฏิบัติ คือ

๑.ประโยชน์เชิงวิชาการ ได้องค์ความรู้หลัก การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ได้องค์ความรู้การเรียนรู้ปรับโตโฆสะด้วยหลักกัลยาณมิตรสู่กระบวนการธรรมสากัจฉา และได้แนวทางรูปแบบการเรียนรู้ปรับโตโฆสะด้วยหลักกัลยาณมิตรสู่กระบวนการธรรมสากัจฉา

ในระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อย่างเหมาะสม และเกิดประโยชน์อย่างแท้จริงในการจัดกระบวนการเรียนรู้ทั้งแก่อาจารย์ผู้สอนและนักศึกษา

๒. ประโยชน์เชิงนโยบาย เป็นข้อมูลสำหรับผู้กำหนดนโยบาย วางแผน โครงการ กำหนดรูปแบบและวิธีการเสริมสร้าง รูปแบบการเรียนรู้ปรับโตโฆสะด้วยหลักกัลยาณมิตรสู่กระบวนการธรรมสากัจฉา ในระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ใช้เป็นข้อมูลเพื่อประกอบการวางแผนการจัดการเรียนการสอนเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจและทักษะในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา สามารถนำทฤษฎีหลักการรูปแบบการเรียนรู้ปรับโตโฆสะด้วยหลักกัลยาณมิตรสู่กระบวนการธรรมสากัจฉา ไปวางแผนและให้การสนับสนุนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

๓.ประโยชน์เชิงปฏิบัติการ พระภิกษุ ผู้เผยแผ่ อาจารย์ผู้สอนหรือสถาบันที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการศึกษา/การเรียนรู้พระพุทธศาสนา สามารถนำไปใช้เป็นแบบอย่างเพื่อการเผยแผ่และอบรมหลักธรรมให้กับพุทธศาสนิกชนได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น พุทธศาสนิกชนและประชาชนทั่วไป สามารถนำองค์ความรู้จากการเรียนรู้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เป็นปัญญาเพื่อใช้เป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิตของตน และการอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

การใช้ทฤษฎี SMAT ในระบบการศึกษา อาจเพิ่มเติมในมิติของการปฏิบัติ ด้วยการจัดหลักสูตร พร้อมคู่มือ เพื่อประยุกต์ใช้ แล้วพิจารณาผลจาก

การปฏิบัติทำให้เกิดสัมมาทิฐิอย่างไร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการ เชิงนโยบาย และเชิงปฏิบัติดังกล่าวแล้ว

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

หากมีผู้สนใจทำการศึกษาซึ่งยังมีประเด็นใน

การศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาด้านอื่น ๆ ไม่เพียงแต่พระพุทธศาสนาเท่านั้น ทั้งนี้การศึกษาในวิชาแขนงอื่นก็สามารถใช้หลักธรรมสากัจฉาได้ อาทิ การประยุกต์ใช้ ทฤษฎี SMAT ในการศึกษาด้านรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์

บรรณานุกรม

กรมการศาสนา. พระไตรปิฎกฉบับหลวง. เล่มที่ ๑๑, ๑๓, ๑๕, ๒๑, ๒๒, ๒๓, ๒๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๐.

คัมภีร์มิลินทปัญหาอรรถกถาภาษาไทย. พระติปิฎกจุฬารายเถระ รจนา, ฉบับ มจร, ๒๕๕๙.

ทิตินา แชนนี และคณะ. กระบวนการเรียนรู้ : ความหมายแนวทางการพัฒนาและปัญหาข้อใจ, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนาคุณภาพวิชาการ, ๒๕๕๙.

ธีรวัธ บำเพ็ญบุญบารมี. โครงการธรรมศึกษาวิจัย. พุทธวิธีในการสอน : ศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาตลอดจนคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา. มูลนิธิเบญจกนิยา, ๒๕๕๐.

ดุษฎี ลีตลวรพงศ์. “การศึกษาในสังคมพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก”,

วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

ดิเรก ฤกษ์ห่วย. “การประยุกต์ใช้แนวทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต”. วารสาร

เกษตรศาสตร์ (สังคม), ๒๕๓๐ หน้า.๑๔๓-๑๕๔.

พระมหาวิสิษฐ์ ปญญาทตฺตโน (ภทฺชวี), การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องอุปมาภพในมิลินทปัญหา.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.